

Dygo, Marian

"Broń strój rycerstwa polskiego w średniowieczu", Andrzej Nadolski, Wrocław [etc.] 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 72/4, 786-787

1981

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

W. I. Buganow, A. A. Preobrażenski, Ju. A. Tichonow, *Ewolucja feudalizmu w Rosji. Socjalno-ekonomiczne problemy*, „Mysl”, Moskwa 1980, s. 343.

Książka autorska trzech znanych historyków radzieckich stanowi podsumowanie dorobku najnowszej historiografii radzieckiej w dziedzinie społecznej i gospodarczej historii Rosji okresu feudalizmu. Zakres terytorialny obejmuje w przybliżeniu obszar Związku Radzieckiego bez Zakaukazia, Azji Środkowej i ziem nadbałtyckich. Chronologicznie praca ograniczona jest ramami periodyzacyjnymi feudalizmu w Rosji w interpretacji uczonych radzieckich — IX—XII w. (wczesny), XII—XVI w. (dojrzały) i XVII w. — 1861 r. (późny). Autorzy w mniejszym stopniu omawiają ewolucję feudalizmu rosyjskiego w ujęciu nauki radzieckiej ostatnich lat, natomiast główną uwagę skupiają na zwięzłym, nawet nazbyt skrótowym zakresie przede wszystkim gospodarczej (ale np. bez problematyki cen i pieniądza) historii Rosji i walki klasowej. Autorzy nie uwzględnili problemów związanych z potężnym rozwojem terytorialnym Rosji w tym okresie i wchłanianiem ludności o innym poziomie rozwoju oraz obcej etnicznie. Pominęli również tak istotną dla struktur feudalnych sferę zjawisk publiczno-prawnych. Zabrakło też całkowicie ujęć komparatystycznych choćby w odniesieniu do Europy środkowo-wschodniej. Liczne przypisy odsyłają do zamieszczonej na końcu książki obszernej, radzieckiej literatury przedmiotu.

K. S.

Andrzej Nadolski, *Broń i strój rycerstwa polskiego w średniowieczu*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979, s. 127, il. 69.

Rzadko się zdarza, że popularnonaukowe ujęcie pewnej problematyki powstaje przed zakończeniem badań szczegółowych i napisaniem opastych syntez. Książka Andrzeja Nadolskiego należy właśnie do tego typu publikacji.

Znakomity znawca średniowiecznej wojskowości okazał się równie znakomitym popularyzatorem. W swobodnej narracji ukazuje czytelnikowi podstawę źródłową do badań nad uzbrojeniem, metody jej krytyki, sygnalizuje stan badań, spory historiograficzne, kwestie otwarte. Własne twierdzenia opatruje niejednokrotnie znakiem zapytania.

Poszczególne rozdziały, o przemawiających do wyobraźni tytułach („Pancerni średniowiecza”: „Zakuci w stal”), zawierają solidny zasób konkretnej wiedzy. Autor omówił najpierw zaczepne i ochronne uzbrojenie rycerzy wczesnego średniowiecza. Osobno potraktował „epokę krucjat” (około 1150—1250). Sporo miejsca poświęcił średniowieczu późnemu, zwłaszcza rozwojowi zbroi płytowej. Zwrócił uwagę na konie i rzędy końskie. Wszystko to umożliwia czytelnikowi śledzenie ewolucji poszczególnych elementów uzbrojenia.

Rozwój uzbrojenia w Polsce ukazany jest na szerokim tle uzbrojenia europejskiego. Autor wskazuje także na różne determinanty (polityczne, społeczne, militarne) wpływające na zmiany w uzbrojeniu. Interesująco w związku z tym pisze również o przemianach „kultury walki” i obyczaju rycerskiego. Jednym słowem, traktuje uzbrojenie jako integralny element średniowiecznej kultury.

Osobno sygnalizujemy rozdział „W podróży, na łowach, w szrankach”. Andrzej Nadolski pisze w nim o sprawach zazwyczaj pomijanych i niedocenianych przez historiografię: ekwi-punku rycerzy w podróży, w czasie łowów (tu uwagi o sokolnictwie), w czasie turniejów (gdzie sporo też o genezie turniejów, ich organizacji i obyczaju turniejowym).

Książka jest estetycznie wydana i posiada bogatą oprawę edytorską. Tekst wzbogacają ilustracje (Andrzej Klein), często wielobarwne, dające rekonstrukcję elementów uzbrojenia lub ukazujące rycerzy w pełnym wyposażeniu. Na końcu książki zamieszczono 65, dobrych technicznie, fotografii czarno-białych i 4 wielobarwne, pokazujących zabytki uzbrojenia, postacie

rycerzy z płyt nagrobnych, pteczęci, miniatur, obiektów malarstwa tablicowego. Odnotujmy też, że publikację zaopatrzone w selektywną bibliografię oraz spis fotografii w języku angielskim.

M. D.

Warszawa, jej dzieje i kultura, red. Aleksander Gieysztor i Janusz Durko, Wydawnictwo „Arkady”, Warszawa 1980, s. 665, ilustr.

Kolejna pozycja serii wydawnictw albumowych, łączących udatnie zarys dziejów danego miasta z opracowaniem jego kultury materialnej i duchowej, jest podobnie jak poprzednie owocem współpracy parudziesięciu historyków i historyków sztuki. Książka posiada układ chronologiczno-rzeczowy. Składa się z dwóch części; pierwsza z nich obejmuje okres od wczesnego średniowiecza do schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej, druga zaś od rozbiorów po czasy współczesne.

Praca ma charakter naukowo-popularny; jej autorzy (m.in. Aleksander Gieysztor, Stanisław Herbst, Ryszard Kołodziejczyk, Adam Miłobędzki, Eugeniusz Szwanowski i Władysław Tomkiewicz) podają podstawowe informacje z zakresu dziejów politycznych i gospodarczo-społecznych stolicy, wzbogacone o kwestie rozwoju kultury i życia naukowego. Prezentowana pozycja jest próbą syntezy opartej na wynikach dotychczasowych badań, chociaż niestety długi cykl produkcyjny nie pozwolił na pełne uwzględnienie ostatnich osiągnięć intensywnie rozwijającej się warsawianistyki.

Szczególną uwagę zwrócono na rozwój przestrzenny miasta; odnośne rozważania ilustruje szereg szkiców i planów. Na tle rozdziałów poświęconych architekturze i sztuce plastycznym nieco słabiej wypadły partie tekstu dotyczące rzemiosła (poza rzemiosłami artystycznymi) i handlu oraz przemian struktury społecznej. Odczuwa się szczególnie brak ujęć porównawczych, tak w skali krajowej jak i europejskiej. Odnosi się to w równej mierze do stereotypowo zarysowanych dziejów porozbiorowych. Umiejętnie wydobyto natomiast stopniowe narastanie elementów stołeczności Warszawy, szczególnie w XVI—XVIII stuleciu. I tu jednak można by rozszerzyć rozważania, dotyczące opinii o stolicy. Mogłoby to pomóc w odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu w poszczególnych epokach dyktowała ona pozostałym częściom kraju model życia intelektualnego, smak artystyczny, wzorce obyczajowe itp.

We fragmentach dotyczących dziejów dwudziestowiecznego miasta zabrakło rozważań na temat subkultury, charakterystycznej dla wielkich aglomeracji. Poprawnie natomiast przedstawiono ówczesne życie literackie i elementy kultury masowej.

Tom zaopatrzone w kilkaset starannie reprodukowanych, czarno-białych i kolorowych ilustracji, z których niestety znaczna część była już wielokrotnie prezentowana. Świadczy to pośrednio o względnym ubóstwie warszawskiej ikonografii dawniejszych epok i nie obciąża oczywiście autorów. Pracę zamykają indeksy i selektywna bibliografia.

A. K.

„Analecta Cracoviensia” t. XI, 1979, Polskie Towarzystwo Teologiczne, Kraków 1981, s. 677.

Ten tom „Analectów” przygotowany w całości z okazji dziewięćsetnej rocznicy tragicznej śmierci św. Stanisława na stałe wejdzie do obiegu naszej historiografii. A to dla dwóch powodów: 1. opublikowania w nim zespołu źródeł średniowiecznych po raz pierwszy udostępnionym w przekładzie polskim; 2. zamieszczenia tu obszernej rozprawy Mariana Plezi „Dookoła sprawy św. Stanisława”.

Na dział tekstów źródłowych składają się: bulle kanonizacyjna i delegacyjna dla Jakuba